

Jøder og kristne i Danmark. Fra Middelalderen til nyere tid
Martin Schwarz Lausten
Anis 2012
352 sider

Anmeldt af **Kurt E. Larsen**

I årene fra 1992-2007 udgav professor Martin Schwarz Lausten ikke mindre end seks bind om forholdet mellem jødedom og kristendom i Danmark. Først om den danske kirkes principielle forhold til jødedom og jøder i de mange århundreder, hvor der endnu ikke fandtes en eneste jøde i landet. Da der i 1600-tallet begyndte at bo jøder her, udvides undersøgelsen til også at omhandle den rent praktiske behandling af jøderne i landet. Det er en imponerende forskningsbedrift, hvor Lausten har fulgt sin glimrende metode fra sine mange reformationsstudier: Grundige referater af et stort kildemateriale, som på den måde bliver tilgængeligt for flere. Da de seks bind tilsammen fylder 3400 sider, er det en god ide at Anis forlag nu har udgivet denne bog, der er et mere overskueligt "referat" af de seks andre.

Man kan ikke beskyldte Lausten for at have lavet et skønmaleri af Danmarks og især danske kirkefolks udtalelser om og behandling af jøder gennem tiden. Tværtimod viser han, hvordan kristne prædikanters sikkert velmente ord kan virke helt forker-

te i samtid og eftertid – som for eksempel når Prenter skrev, at jødehadet var jødernes egen skyld (s. 314) eller når Chr. Bartholdy midt under nazismens rædselsregime prædikede, at de aktuelle jødefølgelser var Guds straf (s. 301). Lausten dokumenterer også på beskæmmende vis, hvordan fordomme, modstand mod rettigheder til jøder og egentligt jødehad har floreret gennem tiderne: Søren Kierkegaard var antisemit (s. 173), Martensen var antisemit (s. 222), Grundtvig var anti-jødisk (s. 226) og så videre. Det er godt at få sådanne forhold frem i lyset, så vi i dag kan lære af fortidens fejl og synder.

Lausten placerer sig i den samme tradition i dansk kirkehistorieskrivning som P.G. Lindhardt, der til forskel fra for eksempel Hal Koch ikke ville bringe kristen teologisk vurdering ind i historieskrivningen. For Laustens vedkommende betyder det, at hans fokus bliver på de kristnes fordomme og jødernes ret til fuld ligestilling – også teologisk. Han kritiserer således det fremragende dokument: "Den Danske Kirkes Stilling til Jødespørgsmaalet" fra 1943

for overhovedet at nævne den teologiske forskel på kristentro og jødedom. Man fornemmer den holdning bag bogen, at enhver kristen teologisk opfattelse, der hævder troen på Jesus Messias som den eneste vej til frelse, er “anti-jødisk”. Således beskyldes folkekirkens kollekttøn til 10. søndag efter trinitatis (indtil 1992) for at have været “anti-jødisk”, fordi den taler om at det gamle Israel i sin vantro slog ordet hen i vejret (s. 244). Derfor har Lausten det også svært med Israelsmissionens anliggende, selvom han har respekt for deres hjælpearbejde.

Tilbage står de spørgsmål: Hvordan kan man overhovedet prædike om Jesus som eneste vej til frelse uden at blive “anti-jødisk”? Er man “anti-jødisk” blot ved at prædike som Jesus og Paulus? I så fald er

ordet “anti-jødisk”, for ikke at sige “antisemitisk”, brugt i en helt anden betydning end den dagligdags – og det er forvirrende. Her savner man en større grad af teologisk vurdering af alt det værdifulde materiale, der er blevet hentet frem.

En egentlig fejl må der have sneget sig ind på side 175: At mange kristne endnu i dag kalder Palæstina for “det hellige land” betyder vel ikke, at de regner det for “de kristnes land”. Der må vel menes: Jødernes land?

Alt i alt: Bogen er en pædagogisk og nyttig oversigt over et stort område i dansk kirkehistorie med henvisninger til det grundigere værk for dem, der vil gå endnu dybere ind i problemstillingen.